

מטהר. בדעת רב יש אומרים שטימא בכל הפסולים (המפרש), ויש אומרים שמודה שטימא ואונן מליקתם טהורה, כי יש להם הכשר במקום אחר (מרומי שדה). בדעת ר' יוחנן נחלקו המפרשים האם טיהור משום שזר כשר בבמה, ואם כן כשהמולק הוא בעל מום מליקתו טמאה, כשם שהוא פסול מלהקריב בבמה (תוס'), או שלדעת ר' יוחנן מליקת זר נחשבת פסולו בקודש אפילו אם אין הכשר כיוצא בה, והוא הדין לבעל מום (רש"י). בדומה לדעת ר' יוחנן אומר חזקיה שמליקת זר שעלתה למזבח לא תרד.

הלכה כר' יוחנן וכן חזקיה (רמב"ם, למרות שפסק בבהמה כר' יהודה, שאם נזרק דמה על ידי פסולים תרד, וכחילוקו הנ"ל).

שיטה זו, המשנה כאן שמטהרת מליקת לילה הולכת בדעת ר' שמעון, הסובר ששחיטת לילה לא תרד.

הרמב"ם פסק כר' יהודה, ששחיטת לילה תרד, ובכל זאת פסק שמליקת לילה טהורה. הדבר אפשרי בשתי דרכים: א. לדעתו הדברים אינם תלויים זה בזה: מליקת קרבן שנפסל בקודש מטהרת מפני שהיא דומה למליקת קרבן כשר, ואפילו אם זהו פסול חמור, שירד מן המזבח (כך משמע גם מהמפרש). ב. לדעתו מודה ר' יהודה בעוף שמתקדש ולא ירד אפילו בלילה (ולא כתוס'), שדחו חילוק זה בין בהמה לעוף).

מליקת זר, נחלקו בה אמוראים: רב מטמא ור' יוחנן

מחוסר אבר בעוף (סח,ב)

נאמר בתורה (ויקרא כב, יט): "לרצונכם תמים זכר, בבקר בכשבים ובעזים", ודרשו חז"ל (קידושין כד, ב, ועוד): "תמות וזכרות בבהמה, ואין תמות וזכרות בעופות", ומכאן שאין קרבנות העוף צריכים להיות תמימים, והמומים הפוסלים בבהמה אינם פוסלים בהם. למרות זאת, כאשר חסר העוף אחד מאבריו – הרי זה פסול. רש"י (כאן ד"ה נסמית) מפרש שפסול זה מקורו בפסוק "הקריבהו נא לפחתך" (מלאכי א, ח), שממנו למדים שאסור להקריב לגבוה דבר המאוס להדיוט (ראה להלן פה, א, סוכה נ, א, ועוד), אך תוספות (ד"ה ושניסמית) מקשים עליו, שבברייתא (בקידושין שם) נלמד דין זה מהפסוק: "ואם מן העוף" (ויקרא א, יד). נראה שרש"י בא להסביר את טעמה של דרשה זו, שבחרו חז"ל למעט דווקא מחוסר אבר מפני שהוא מאוס להקרבה.

במשנה הובאו שלוש דוגמאות למומים, ובהם "יבשה גפה" (הכנף). הגדרת ה"יבשה" היא, שאם תיפצע – לא יצא ממנה דם (שר"ת אגרות משה או"ח ח"א סי' ח). הרשב"א (קידושין שם) מסביר, בשם הראב"ד, שלמרות שהכנף מחוברת לגוף – הרי זה כמחוסר אבר, מפני שכל כוחו של העוף הוא בכנפיו. מדבריו נראה שדין זה נאמר רק לגבי הכנפיים, ובמאירי (קידושין שם) הובאה מחלוקת בשאלה מה הדין כשיבש אבר אחר, האם דינו כחסר.

דיון נוסף קיים לגבי הדוגמה "נסמית עינה": תוס' (ד"ה ושניסמית) מפרשים שעינו של העוף חסרה, כלשון הגמ' בקידושין שם: "נחטטה". אולם מן הרמב"ם (הל' איסורי מזבח ג, א) משתמע שגם כאשר העין במקומה, אלא שאינה רואה – הרי זו פסולה (ראה תמונה).

קטיעת הרגל האמורה כאן היא נקטעה אצבע אחת (הפירוש לספרא המיוחס לר"ש, על הספרא ויקרא נדבה פרשתא ו, ג, ועיין עבודה זרה יג ע"ב).

פסול "מחוסר אבר" נוהג גם בבני נח, ואף שהם הותרו להקריב בעלי מומים בבמות שלהם, לא הותרו להקריב קרבנות מחוסרי אברים (להלן קטז, א).

מסתבר שהתורה לא הקפידה על תמימות העוף ועל זכרותו, כי המומים והנקבות אינם ניכרים בו, מפני קטנותו, ולפיכך אין להם חשיבות. אולם חסרון אבר, שהוא דבר הניכר, פוגם בקרבן (פירוש 'חבר הכהנים' לספרא שם).

מערכה קסח. עוף שנמלק ונמצא טריפה (סט,א-ע,ב)

הסוגיה עוסקת בהלכות עוף טריפה: האם גם שחיטתו מפיקעה ממנו טומאת נבלות, כבהמה? ומה באשר למליקתו, שאין לה היתר מקביל בבהמה?

מחלוקת התנאים ויסודותיה

במשנה (כאן ובטהרות פ"א מ"א) מובאות שלוש דעות באשר לעוף שנמלק ונמצא טריפה: דעת רבי מאיר: הן

התורה מבדילה בין נבלה לטריפה: הנבלה, שלא נשחטה כדין, מטמאת, ככתוב: "וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה – הנוגע בנבלתה יטמא עד הערב" (ויקרא יא, לט). וגם אסורה באכילה, ככתוב: "לא תאכלו כל נבלה" (דברים יד, כא). אולם הטריפה, שבחייה נגרם לה פצע המגדיר אותה כטריפה, כגון שניקב הוושט, ולאחר מכן נשחטה כהלכה – אסורה באכילה, ככתוב: "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו" (שמות כב, ל), אבל איננה מטמאת כנבילה.

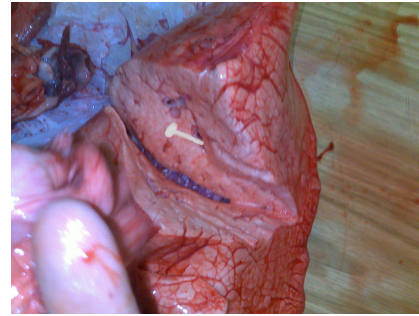
הצורך לומר "טרפה" אינו אלא במקרה שנשחטה כהלכתה, ובא הכתוב להשמיע שבכל זאת הינה מטמאת.³

לא מוסבר בגמ' כיצד למד ר' יוסי, ומן המשנה נראה שלמד את דין השחיטה בקל וחומר כדברי ר' מאיר, אך לא דרש את ההיקש המלמד גם על המליקה.⁴

כשנתבונן ביסוד מחלוקתם, הרי לפנינו שתי מחלוקות שונות: האחת על השחיטה (בין ר' יהודה לר' מאיר ור' יוסי), והשנייה על המליקה (בין ר' מאיר לר' יוסי). על מנת להבין את שיטת ר' יהודה, יש להבין תחילה את הדין בהמה, שבה אף הוא מודה ששחיטתה מטהרת את טריפתה. בדרך כלל, איסור אכילה הרובץ על הבהמה איננו סיבה להחשיב אותה כנבילה.⁵ לעומת זאת בטריפה יש צורך בפסוק מיוחד ("וכי ימות מן הבהמה", המובא בגמ') ללמד ששחיטה מטהרת אותה, וזאת מפני שיש זיקה בין טריפה לנבילה. הטריפה עומדת למות ולפיכך היה ראוי שתטמא, כדברי הגמ' (שבת קל"א): "טריפה... אף על גב דמתה היא – שחיטתה מטהרתה". ולשון הרמב"ם (הל' מאכלות אסורות ד,יז): "כל שאיסורו בלאו אחד – מצטרפין, בשני לאוין – אין מצטרפין, חוץ מנבילה וטריפה, הואיל והטריפה תחילת נבילה היא".⁶ בשחיטה פוקע ממנה שם נבילה לעניין הטומאה, אבל עדיין היא כעין נבילה לעניין איסור האכילה. טעמו של דבר, שהבהמה אסורה באכילה כבר בחייה, משום אבר מן החי, וכדי להתיר אותה נדרשת פעולת שחיטה המבטלת את איסורה ומעבירה אותה למצב חדש, ומכיוון שהטריפה נחשבת כמתה במקצת – אין בכוחה של השחיטה להפקיע את האיסור. אבל לגבי הטהרה, הרי הבהמה בחייה טהורה, ומיתתה מחדשת בה טומאת נבלות, ויש בכוחה של השחיטה למנוע זאת (לשון אחר: טריפה היא כעין ספק נבילה. לעניין היתר האכילה יש חוקת איסור, ו"אין ספק מוציא מידי ודאי", ואילו לעניין הטומאה יש

שחיטה והן מליקה מטהרות מטומאת בית הבליעה. דעת רבי יהודה: שתייהן אינן מטהרות¹. רבי יוסי: שחיטה מועילה לטהר, ומליקה לא.

ר' מאיר לומד את שיטתו בקל וחומר מנבלת בהמה, שטומאתה חמורה מזו של העוף (שטומאת במגע ובמשא, ולא רק בבית הבליעה), ובכל זאת הכל מודים ששחיטתה מטהרת את טריפתה. ומדין השחיטה יש ללמוד בבניין אב גם על המליקה, שהרי המליקה מועילה לקרבן העוף להכשירו באכילה כמו שחיטה.

טריפת בהמה (מסמר נעוץ בריאה). הכל מודים שטריפה שנשחטה שחיטה כשרה נטהרה בכך מטומאת נבלות, למרות שהיא אסורה באכילה.

ר' יוסי מגיב על כך: "דיה כנבלת בהמה", שרק שחיטתה מטהרת את טריפתה, וכוונתו לכלל: "דיו לבא מן הדין להיות כנדון", שאין ללמוד בקל וחומר דין רחב יותר מן המקור שממנו למדנו. הגמ' אומרת שהכל "דיו" מוסכם,

ולפיכך מבאר ר' יוסי בר אבין שר' מאיר לומד את שיטתו מפסוק: "זאת תורת הבהמה והעוף" (ויקרא יא,מו). המקיש את העוף לבהמה לעניין שכל מה שראוי להכשיר באכילה – מטהר את הטריפה, ובעוף הרי זה כולל גם את המליקה.²

הגמ' מביאה דרשה מנוגדת של ר' יהודה (המופיעה גם בספרא אחרי מות פרשתא ח,ח), מן הכתוב (ויקרא יז,טו): "וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפה... וטמא עד הערב".

1. במשנה כאן נאמר רק: "רבי יהודה מטמא" לגבי המקרה הנדון, עוף שנמלק, אבל במשנה בטהרות מפורש שכך דעתו גם בשחיטה.

2. היקש זה משמש בגמ' בחולין כזב, ובספרא (שמיני פרשתא י,ה) לעניין אחר, שהעוף טעון שחיטה. לפיכך כותבים תוס' כאן (ד"ה וכו'), שלדעת ר"מ ההיקש משמש לשני העניינים, ובפרט למד ממנו לגבי טומאת נבלות משום שהפסוק עוסק בהלכות טומאה ("להבדיל בין הטמא ובין הטהור").

לאור הדרשה יש לברר, מה היחס בינה לבין הקל וחומר ומה הצורך בו. במפרש (ד"ה דבר שמכשיר) מסביר, שגם לפי ר' יוסי בר אבין רבי מאיר לומד מהקל וחומר את דין השחיטה, והצורך בהיקש אינו אלא לגבי המליקה. לעומתו, תוספות (ג,ב ד"ה מה נבלת) סוברים שלפי המסקנה שני הדינים נלמדים מההיקש, וכן משמע מרש"י כתב יד (ד"ה אף עוף). טעמה של שיטה זו, שיש פירכה לקל וחומר עצמו, שכן מצינו קולא בנבלת בהמה, שאינה מטמאת בבית הבליעה (כמבואר בדברי ר' יוסי בר אבין). כיצד, אם כן, יוסברו דברי ר"מ במשנה? הרמב"ם בפירושו למשנה כותב שר' מאיר דרש תחילה מקל וחומר ובנין אב, ואחר כך חזר בו מכח קושיית ר' יוסי ודרש מן הפסוק.

בספרא (אחרי מות פרשתא ח,ח-ט) מובאת דרשת ר' יהודה, ועליה מגיב ר' מאיר בקל וחומר ובנין אב, ולכאורה הדבר תמוה, כיצד הקל וחומר מתמודד עם דרשה המלמדת על הפכו? מסתבר, אם כן, שכוונת ר"מ לומר שדינו של ר' יהודה אינו מסתבר, ולכן ראוי להעדיף את הדרשה השנייה, על פי הפסוק שמביאה הגמ'. בכך מתיישבת גם פירכת תוס' לקל וחומר, מפני שאמנם בפרט מסוים נבלת העוף חמורה יותר, אבל מסבירה עדיין נבלת בהמה חמורה יותר (טהרת הקודש ג,ב).

3. לשון הגמ': "טריפה למה נאמרה? אם טריפה חיה – הרי נבילה אמורה! ואם

טריפה אינה חיה – הרי היא בכלל נבילה! אלא להביא טריפה ששחטה". רש"י והמפרש פירשו, ש"טריפה חיה" או "אינה חיה" פירושו: נחשבת כחיה (ולא "עתידה לחיות", כמובנו של ביטוי זה בכמה מקומות), ולפי זה המשפט "אם טריפה אינה חיה הרי היא בכלל נבילה" מובנו שהטריפה מטמאת כבר בחייה (רש"י, ובתוס' תמהו על כך), או על כל פנים בשר הנתלש ממנה מטמא (מפרש; רבנו חיים בתוס', וראה ביאור סברתם בחמדת דניאל; ונראה מדבריהם שבאבר שלם שיש בו בשר גידין ועצמות הדבר פשוט משטמא בעוף כדן אבר מן החי בהמה, ולא כרמב"ם הל' שאר אבות הטומאות ג,טו). פירוש אחר בתוס', וכן בפירוש הראב"ד לספרא: אם מדובר בטריפה שעדיין חיה – הרי דווקא נבילה מטמאת; ולפינו נאמר כאן להיפך, שטריפה שעודנה בחיים אין בה טומאה כלל.

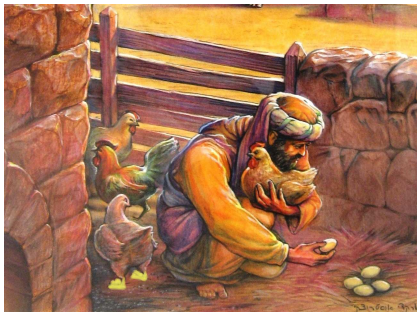
4. הדבר מתיישב יפה לשיטת המפרש (לעיל הערה 2) שהקל וחומר נשאר גם למסקנה לגבי השחיטה. לשיטת תוס' שהקל וחומר מופרך, ור"מ לומד גם את דין השחיטה מן ההיקש, לא ברור מדוע ר' יוסי לומד היקש למחצה (פנים מאירות), וצריך לומר שמסתבר לו להקיש: "מה בהמה שחיטה מטהרת" וכו', ולא בהכללה "דבר המכשירה" (לשם זבח).

5. עיין תוס' סט,א ד"ה יכול: "ולעניין איסורי הנאה לא מצרכין קרא לשחיטה שמטהרת מידי נבילה". כך מצאנו בשור הנסקל, למשל, ששחיטתו מועילה לדין אותו; ואת בנו (חולין פא,ב) וחייב ארבעה וחמישה (בבא קמא עא,א), וממילא גם מטהרת; ובמאירי סנהדרין קיב,א הסתפק בזה, ותמה עליו באחיזתו ח"ג סי' נא.

6. בהקשר זה יש להעיר לשיטת רש"י כתב יד' בסוגיה (ד"ה ואם טריפה, וראה לעיל הערה 3), לפיה ר' יהודה סובר שטריפה מטמאת כבר בחייה! וב'טל תורה' העמיד דבריו דווקא בעוף, מפני שחיותו מועטת, כפי שיתבאר.

מחוץ למקדש, אפילו לא הוקדש לבדק הבית, וכך משתמע במשנה בטהרות הנ"ל (שטמ"ק אות ג).

לעומת זאת, המפרש (ד"ה ואפילו באווזים) כותב: "ובלבד שיהו קדשים בפנים", כלומר, שגם לדעת ר"מ אין המליקה מטהרת אלא בעזרה, ורק את העופות שהוקדשו, וההרחבה לאווזים ותרנגולים היא במקרה שהוקדשו ונמלקו בעזרה (וכן משמע מפירושו בסט, א ד"ה בשלמא, שהעמיד את הסוגיה שם, המטמאת קדשים שנמלקו בחוץ, גם כדעת ר"מ). בשטמ"ק תמה על סברה זו: הרי תרנגול שהוקדש – לא חלה עליו קדושת קרבן כלל, אלא 'קדושת דמים' בלבד (דהיינו שהוא שייך לבעלות אוצר ההקדש, והגזבר יפדנו וישתמש בכסף שיתקבל בתמורה), ולא מובן מדוע קדושה זו תחשיב את מליקת התרנגול כעין מליקת קרבן. לפיכך הסיק כדעת רש"י (אלא שביאר את דרך הלימוד של ר"מ באופן אחר, עיין שם).

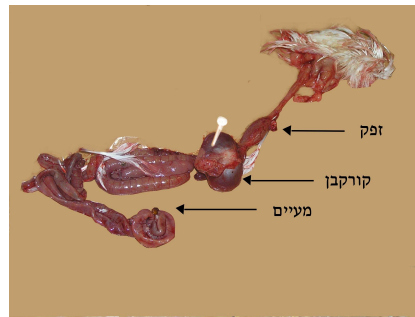
שיטת רבי מאיר בעוף שאינו ראוי לקרבן (אווזים ותרנגולים). לדעת רבי אלעזר רבי מאיר טיהר אפילו בהם, ונחלקו ראשונים האם כוונתו אפילו לעוף של חולין.

ראיה לדעת המפרש מהסוגיה לעיל נ.ב. הסוגיה שם עוסקת בגדרי למד מן הלמד בקדשים, ומוכיחה מדברי ר"מ במשנתנו שדבר הלמד בקל וחומר חוזר ומלמד בבנין אב, ומכאן שהבינה שדינו של ר"מ עוסק במליקת קדשים

דווקא! ואכן, רש"י שם (ד"ה מטמאה) וכן תוס' (ד"ה מה מצינו) כותבים שר"מ מטהר במליקת קדשים. ליישוב הסתירה בדברי רש"י יש לומר, שהסוגיה שם הולכת בשיטת ר' יוחנן כאן, המגביל את חידושו של ר"מ לעופות תמימים דווקא, ולדעתו הדברים אמורים רק בקדשים במקדש⁷. אף הרמב"ם בפירושו בטהרות (א,א) כותב שר"מ מטהר "נמלק בפנים", וכן הרא"ש: "מליקתה בקדשים", ואפשר שפירושו אליבא דר' יוחנן.

7. ר' יהודה נפשו וחיותו של העוף שונה מהותית מזו של חיה, וטעונה כסוי נפרד. ובגמ' שם מבואר שחכמים השיבוהו מן הפסוק: "כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא", שמשווה את נפשם של כל בעלי החיים. בטהרת הקודש (בדף נב), כתב סברה אחרת לחילוקו של ר' יהודה בין בהמה לעוף: מכיוון שנבלת עוף טהור מטמאת באכילה, בבית הבליעה, ראוי יותר לדמות את טומאתה לדיני אכילתה, ולכן טריפות גורמת טומאה. כעין זה כתב הרמב"ם (פירוש המשנה טהרות א,א), שר' יהודה אינו משווה עוף לבהמה מפני שדיני טומאתו שונים לגמרי.

8. יש בכך קושי, שכן ר' ירמיה הוא המוכיח שם ממשנתנו לעניין למד מן הלמד, ואילו בסוגיה כאן ר' ירמיה עצמו דן בדעת ר' אלעזר וחוקר לפיה מה הדין בעריפת עז. היה מקום לפרש, שזוהי גופא דחייית הגמ' שם לראיה זו: "משחיטה דחולין קאתיין", כלומר, שגם המליקה הנלמדת ממנה היא אפילו בחולין; אלא שהראשונים שם לא פירשו כך.

טריפת העוף (סיכה נעוצה בקורקבן). נחלקו תנאים בדינו, האם שחיטתו מטהרת (רבי מאיר ורבי יוסי, ורבי יהודה חולק), או אפילו מליקתו (רבי מאיר). הלכה כר' יוסי, שרק שחיטה מטהרת ולא מליקה.

חזקת טהרה). ר' יהודה מחדש, שבעוף אין בכוחה של השחיטה לבטל את התנבלותו וטומאתו, מפני שטריפותו של העוף חמורה מזו של הבהמה: כוח החיות של העוף חלש יותר⁷, ובמצב של טריפה הרי הוא קרוב יותר למיתה מאשר לחיים⁸.

על מנת לעמוד על מחלוקת ר' מאיר ור' יוסי במליקה, יש לברר תחילה את היקף חידושו של ר' מאיר שהמליקה מטהרת את טריפת העוף.

שיטת ר' מאיר במליקת עופות של חולין

יסוד דברי ר"מ הוא שהמליקה מכשירה את העוף באכילה כמו השחיטה, ולכאורה אין מקום לסברה זו אלא בקדשים, שבהם המליקה מתירה. ברם, בגמ' (ע,ב) נחלקו אמוראים בהיקף היתרו של ר"מ: דעת ר' יוחנן שר"מ התיר בעופות תמימים דווקא, הראויים להקרבה ומליקה, ואילו ר' אלעזר סובר שר"מ התיר אפילו בבעלי מומים (כלומר, מחוסר אבר, שהוא מום הפוסל אף בעוף) "ואפילו באווזין ותרנגולין", שהם מין שאינו ראוי להקרבה כלל. תוס' (ע,ב ד"ה ואפילו) מסייעים להבנת ר' אלעזר מהמשנה בטהרות (א,א). בה נאמר באופן סתמי שר"מ מטהר עוף שנמלק, והדיון שם אינו בהקשר של קדשים ולא מדובר על תור ובן יונה דווקא.

רש"י כת"י מסביר טעמו של דבר: "הואיל ואיכא מליקה בשום עוף, דגמרינן מטריפה: מה טריפה ששוותה בכל [שמטריפה את כל בעלי החיים ללא יוצא מן הכלל] – אף נבילה [מטמאת רק באופן של מיתה] ששוותה בכל", ולכן מליקה איננה מטמאת בשום אופן, אף לא בעוף של חולין

7. עיין רש"י זבחים סה,ב ד"ה ת"ק סבר: "דטעמא דבהמה בעיא ב' סימנים, משום דלא נפקא חיותא בסימן אחד, הילכך שם שחיטה על שניהם, אבל עוף בסימן אחד פסקא חיותא". ובגמ' בחולין כז,ב: "בהמה, שנבראת מן היבשה (לפיכך יש לו חיות בריא וחזק". רש"י) – הכשרה בשני סימנים... עוף שנברא מן הרקק – הכשרו בסימן אחד". לפיכך הוא גם עלול להיטרף ביתר קלות, עיין רש"י חולין נז,א ד"ה ואלו טריפות בעוף.

8. ביאור זה מיוסד על דברי בעל קרן אורה וחמדת דניאל (על תוס' ד"ה ר' יהודה וד"ה א'), שהסבירו את הקשר בין טריפה לנבילה (ועיין גם בחידושי הגר"ז), ועמדו על כך שחיותו של העוף פחותה. צירפנו לכך את דברי שו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' צח אות ו-ז), המבאר את ההבדל בשחיטה בין היתר האכילה לבין הטהרה. סמך לביאור זה לדעת ר' יהודה מהמשנה בחולין (פ,ב): "בני יהודה אומר: שחט חיה – יכנסה, ואחר כך ישחוט את העוף". מצות כיסוי הדם נובעת מכך ש"הדם הוא הנפש", ולדעת

בהשוואה לדין "פסולו בקודש"

יש להוכיח שלדעת ר' מאיר טריפה שעלתה תרד מהגמ' במנחות (עח,ב-עט,א), שם אומר ר"מ עצמו שתודה שנשחטה ונמצאה טריפה – לא קדש הלחם, וזה משום שאין פסולו בקודש, כפי שפירש רש"י כתב יד' במשנה שם (ד"ה על מנת לאכלה וד"ה שחטה ונמצאת טריפה). וכן מבואר בגמ' שם, שר' מאיר מדמה את דין קידוש הלחם לדין "אם עלו לא ירדו" (ובזה נחלק עם ר' יהודה שם, עיין שם)¹⁴.

פסק ההלכה

הרמב"ם (הל' שאר אבות הטומאות ג,יב; וכן לגבי מליקה בהל' פסולי המוקדשין ז,ג) פוסק כרבי יוסי: "עוף טהור שנשרף ונשחט שחיטה כשירה – שחיטתו מטהרתו ואפילו נשחט בעזרה, ואם נמלק ונמצא טריפה – אין מליקתו מטהרתו". נראה שהטעם להכרעה זו, שהלכה כר' יוסי נגד ר' יהודה או ר' מאיר (ערובין מו,ב). ועוד, שכלל הוא: "כל מקום שאתה מוצא שנים חלוקין ואחד מכריע – הלכה כדברי המכריע"¹⁵.

סיכום

שיטת ר' יהודה, שעוף טריפה אינו נטהר כלל בשחיטה או מליקה. טעמו, כנראה, שטריפת העוף גרועה מטריפת בהמה ודומה יותר לנבילה, ולכן אין השחיטה מטהרתה (אחרונים).

שיטת ר' מאיר, שעוף טריפה נטהר בין בשחיטה ובין במליקה. לדעת ר' יוחנן דבריו מוסבים רק על עופות תמימים הראויים לקרבן ואילו לדעת ר' אלעזר גם על עופות שאינם ראויים להקרבה כלל, כגון בעלי מומים או תרנגולים. נחלקו המפרשים האם לדעת ר"א ר"מ טיהר רק בקדשים (מפרש) או גם בחולין (רש"י). על פי שיטת ר"א ברור שר"מ חולק על המשנה הקודמת, שתלתה את טהרת המליקה ב"פסולו בקודש", ואילו על פי שיטת ר' יוחנן יש אומרים שר"מ מודה בה, אלא שלדעתו הטריפה נחשבת כ"פסולו בקודש", ואם עלתה למזבח – לא תרד.

שיטת ר' יוסי שדין העוף כבהמה לגמרי: שחיטתו מטהרת את טריפתו, אבל לא מליקתו, וכן הלכה.

נבלה", כאמור, ושחיטה כהלכתה מקלישה את הטריפות: בעל החיים היה מועמד למות מאליו, ובאה השחיטה והמיתה אותו באופן כשר, ולדעת ר"מ הוא הדין למליקה בקדשים.

13. דבריו שם מוסבים על שיטת ר' אלעזר, אבל מלשונו משתמע שהדבר פשוט ומוסכם.

14. ראייה נוספת מהגמ' בפסחים עג,א, שדנה על המשנה "שחטו ונמצא טריפה בסתר פטור" מתוך הנחה שטריפה שעלתה תרד (עיין ברש"י ד"ה טריפה); והרי פסקה זו במשנה היא מדברי ר"מ, לפי פירוש תוס' שם (ד"ה שחטו). אבל הרמב"ם (הל' שגגות ב,ג) והמאירי פירשו פסקה זו אליבא דכולי עלמא.

15. להגדרת הכלל עיין רש"י פסחים כא,א ד"ה אין הכרעה, והגדרתו מתאימה גם לנדון דידן, עיין בלשון המשנה בטהרות א,א.

לכאורה, שאלה זו של עוף שנמצא טריפה צריכה להבחן על פי הכלל שנקטה המשנה הקודמת: "כל שפסולו בקודש – אינו מטמא בבית הבליעה, וכל שלא היה פסולו בקודש – מטמא בבית הבליעה". טריפה מוגדרת כדבר ש"אין פסולו בקודש" על פי כל השיטות (שנתבאר במערכה הקודמת), שכן פסול זה אירע לפני הכנסתה לעזרה ולפני הקדשתה, וזהו פסול בגוף הקרבן ולא בעבודותיו, וגם לא מצאנו לטריפה "הכשר במקום אחר" (עיין מהרש"ל יבמות פג,ב). אם כן, דעת ר' מאיר שהמליקה מטהרת צריכה ביאור, כיצד היא מתיישבת עם הכלל האמור?¹⁰

רש"י כתב יד' (ע,ב ד"ה ואפילו באוויזין) כותב: "והא דתנן שנשמט עינה, שנקטעה רגלה, והמולק חולין, מטמאין בבית הבליעה – דלא כר' מאיר", וכן בשטמ"ק שם (אות ג)¹¹. אלא שפירושו נאמר לשיטת ר' אלעזר, לפיה ר"מ טיהר אפילו בעלי מומין, וברור שאין זה מתיישב עם המשנה הקודמת, האומרת שמליקת בעלי מומין טמאה (וכל שכן לשיטת הראשונים שר"מ טיהר במליקה גם בחולין); ואילו לשיטת ר' יוחנן, שר"מ טיהר רק בקדשים תמימים הראויים לקרבן, יש לדון על היחס בין פסול טריפה לבין אלו שנמנו לעיל.

בשיטה מקובצת (סט,א אות ו) כתב, שלר' מאיר הסובר שמליקת טריפה אינה מטמאת – אם עלתה למזבח לא תרד. פירוש הדברים: הדין במשנה הקודמת שדבר שפסולו בקודש אינו מטמא בבית הבליעה נובע מכך שאם עלה למזבח לא ירד (כשיטת רש"י וסיעתו, עיין במערכה הקודמת), וגם ר"מ מקבל את ההנחה הזו, אלא שלדעתו הטריפה נחשבת כ"פסולו בקודש"! ומדוע? מפני שהטריפה היא פגם פנימי שאיננו ניכר, ולכן זהו פסול קל יותר (קרבן אורה סט,א). טעם אחר: ר"מ היקל בטריפה רק אם נמצאה לאחר השחיטה דווקא, ולא היתה ידועה מלכתחילה, ומכיוון שהפסול נודע רק באמצע ההקרבה – דינו כאילו אירע רק אז, והרי זה "פסולו בקודש" (קרבן אורה סט,ב על פי התוס' יו"ט זבחים יב,ד)¹². יש בכך חידוש מפליג, ובמשנה (פד,א) נאמר במפורש שטריפה שעלתה – תרד, ולדברי השטמ"ק המשנה שם דלא כר' מאיר. ברם, בשטמ"ק במקום אחר (ע,ב אות ג) נכתב במפורש להיפך, שגם לר"מ טריפה שעלתה תרד, ואין כוונתו להגדיר אותה כ"פסולו בקודש"¹³.

10. לעומת זאת דעת ר' יוסי, המטהר בשחיטה, איננה סותרת את הכלל, מפני ששחיטה מטהרת גם כשאין פסולו בקודש, כפי שביארו תוס' ד"ה לאתויי ולהלן קיא,ב ד"ה השוחט.

11. גם הראב"ד בפירושו לספרא (אחרי מות פרק יב,י) כותב, שהברייתא (שמובאת בגמ' סט,א) המבחינה בין פסולו בקודש לאין פסולו בקודש הינה כדעת ר' יוסי; ולא ביאר האם דבריו אמורים גם אליבא דר' יוחנן.

12. כיוצא בזה מצינו קולא בבהמה שנמצאה טריפה לעניין היתר העור, לדעת ר' חנינא סגן הכהנים (להלן קד,א), ועיין מערכה רעא, בביאור הרא"ש להיתר זה. לשון המשנה כאן "נמצא טריפה" מסייעת להבנה זו שמדובר בטריפה שנתגלתה לאחר תחילת ההקרבה דווקא, אבל מסתימת המשנה בטהרות א,א משמע שאין חילוק בדבר.

יתכן להסביר את הקולא בטריפה באופן אחר: החסרון בטריפה הוא שהיא "תחילת